Senterungdommens stortingsvalgprogram 2025 – 2029

Nær folk i hele Norge

Forord:

Senterungdommen sitt stortingsvalgprogram er grunnlaget for den helhetlige politikken Senterungdommen ønsker å føre for stortingsperioden 2025-2029.

Politisk utvalg har i løpet av året 2024 pekt på de løsningene vi mener løser de utfordringene Norge står ovenfor de neste 4 årene. Dette er løsninger som vi mener tar hele landet i bruk og som sørger for trygghet i en urolig hverdag. Politisk utvalg har gjennom flere høringsrunder fått innspill fra Senterungdommer og andre organisasjoner. Dette ligger til grunn i vårt arbeid. Politisk utvalg har i år bestått av Nils Forren (leder), Dordi Boksasp Lerum (nestleder), Johannes Bakke, Marit Andrisdotter Kvam, Martin Tøllefsen, Marthe Almåsstø Lundgjerdingen, Sander Eide Aase og Ronja-Marie Meyer-Larsen

Innholdsfortegnelse

Næringspolitikk ... 3
- Jordbruk ... 4
- Skog ... 6
- Industri ... 7
- Olje og gass ... 7
- Energi ... 8
- DISSENS 1: KJERNEKRAFT ... 9
- Mineralnæring ... 9
- DISSENS 2: GRUVEDRIFT PÅ HAVBUNNEN ... 10
- Fiskeri og havbruk ... 10

Samferdsel ... 11
- Kollektivtransport ... 11
- Jernbane ... 12
- Veg og persontrafikk ... 13
- DISSENS 3: VEGSTANDARD ... 13
- Sjøfart ... 14
- Infrastruktur ... 14
- Fly ... 15

Klima og miljø ... 15
Rovvilt ... 16
Helse ... 17
- Helsetjenestene ... 17
- Rus ... 18
- Folkehelse ... 18
- DISSENS 4: GENERASJONSFORBOD MOT SNUS OG RØYK ... 19
- Eldreomsorg ... 19
- Psykisk helse ... 20
- Sjukehus ... 21
- DISSENS 5: SJUKEHUSSTRUKTUR ... 21
- Etikk i helsesektoren ... 21
- DISSENS 6: SURROGATI ... 22
- DISSENS 7: AKTIV DØDSHJELP ... 22

Økonomisk politikk ... 22
Arbeid og velferd ... 23
- Arbeidsliv ... 23
- Velferd ... 24
- Bustadpolitikk ... 25

Justis og beredskap ... 25
- Naudetatar ... 25
- DISSENS 8: GENERELL VÆPNING ... 26
- Beredskap ... 27
- Justis ... 27

Oppvekst og utdanning ... 28
- Barnehage ... 28
- Grunnskule ... 28
- Videregående ... 29
- Høgare utdanning ... 30
- Fagskole ... 31
- Barn, familie og likestilling ... 32

Frivillighet og kultur ... 33
- Frivillighet og idrett ... 33
- Kulturpolitikk ... 33
- Språkpolitikk ... 34
- Mediepolitikk ... 35

Utanriks 35
Forsvar 35
Nordområda 36
DISSENS 9: KOLDRIFT PÅ SVALBARD 37
Asyl og integrering 37
Internasjonal solidaritet 38
EU/EØS 39

Nær folk i hele Norge

Nært folk

Senterungdommen skal være partiet som står opp for de som bor ytterst. Både geografisk og sosialt. Vi tror på at de gode løsningene kommer nedenfra og at vettet er jevnt fordelt i hele landet. Derfor skal vi, i likhet med de forhenværende 75 år, fortsette kampen for gode tjenester nært folk og et levende folkestyre. Vi sier derfor tydelig nei til norsk EU-medlemsskap. Vi skal derimot jobbe for at folk skal kunne leve gode liv i hele Norge. Det gjør vi ved å sørge for gode oppvekstmiljø, et variert næringsliv og gode velferdsordninger i hele landet.

Trygghet i hverdagen

Verden har etter 2021 endret seg betraktelig. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er mer usikker og økonomien er mer uforutsigbar. Derfor mener Senterungdommen at vi må ta ansvar som trygger folk. Vi trenger et sterkt forsvar, god tilgang til brannvesen, ambulanse og politi og at sivilsamfunnet skal være mer forberedt på både krig, katastrofe og ekstremvær. Vi må og sørge for at folks hverdagsøkonomi blir bedre. Senterungdommen står i bresjen for at elever, studenter og andre unge skal ha gode levekår.

Grønn forvaltning

Norge er rikt på naturressurser. Disse må vi forvalte på en bærekraftig måte, som gjør at vi overlater jorden i bedre stand til de som skal ta over etter oss. Vi må huske at vekst er ikke å forbruke mer, men å forvalte bedre. Derfor mener Senterungdommen at det er bedre med fornuftig forvaltning av disse naturressursene enn varig vern. Skogen skal plantes, så hogges, jorden skal sås, deretter høstes, og fisken skal fiskes og foredles langs hele kysten vår.

Næringspolitikk

Jordbruk

Matproduksjon er eit av dei viktigaste bidraga til norsk beredskap. Landbrukspolitikk er difor beredskapspolitikk. Norsk landbruk står ved eit vegskilje, der ein over tid har sett stor nedlegging av gardsbruk. For totalberedskapen i landet er eit inntektsløft i landbruket, og sikring av vidare produksjon avgjerande. Jamstilling av bonden si inntekt med resten av samfunnet er viktig for at ein skal nå målet om 50% sjølvforsyning.

Eit viktig landbrukspolitisk mål er matproduksjon i heile landet. Dette sikrar sysselsetting i distrikta. Spreidd matproduksjon sikrar at ein i møte med eit våtare og villare klima vil sikre avlingar og produksjon om det er uår i deler av landet. I møte med klimaendringar skal norsk landbruk vere med på omstillinga til eit meir berekraftig samfunn. Gode klimatiltak skal også vere gode agronomiske grep som betrar produksjonen.

SN slår fast at kvart land har ansvar for matproduksjon til eiga befolkning, basert på eigne ressursar. I utmarkslandet Noreg avheng dette av gode prioriteringar av dei 3,5% me har med dyrkbare areal. Dette fordrar ein tydeleg kanaliseringspolitikk, der planteproduksjon til menneskemat går føre seg på areala der det er mogleg å dyrke, og husdyrproduksjonar går føre seg der det berre er mogleg å produsere gras. Det skal vere gunstig å utnytte utmarksressursane. Mest mogleg mat skal produserast på norske ressursar.

Løysingar:

- Inntektsgapet i landbruket skal tettast innan 2027.
- Innføra startpakke på 250 000 kr i året dei første fire åra for heiltidsbønder under 35 år som tek over eit gardsbruk.
- Matjord skal ha vern i grunnlova, og ein nullvisjon for nedbygging til anna enn jordbruksføremål.
- Agronomisk god drift av jorda skal løne seg, og det skal utarbeidast tilskotsordning som gagnar biologisk mangfald og jordbruk.
- Styrke import- og tollvernet på matvarer som blir produsert i Noreg.
- Ha høgare toll og lengre periode med tollvern på frukt og grønsaker.
- Landbruksprodukt som er importert til Noreg skal tydeleg merkast med «Importert» og landet varene er produsert i.
- Tillata motorferdsel i utmark på eigen grunn.
- Setja av øyremerka middel til folk og heving av landbrukskompetansen i Mattilsynet.

- Bryte opp daglegvarekjedene, og styrkja innverknaden til råvareprodusentane ved å innskrenke moglegheit for vertikal integrering og egne merkevarer.
- Fjerna dei konkurransepolitiske verkemidla i prisutjamningsordninga for mjølk.
- Auka tilskota til omstilling frå båsfjøs til lausdrift for å gjera overgangen til lausdrift enklare. Stimulere til at flest mogleg mjølkebruk over heile landet er i drift etter 2034.
- Endre systemet for teljedato. Husdyrtilskot skal tildelast basert på kor mange dagar kvart dyr har vore i besetninga.
- Staten skal jobbe for at næringa skal få gjennomført tiltaka i klimaavtalen for jordbruket, gjennom å sikra finansiering av tiltaka i avtalen og utan at det tyder nedskalering av arbeidsplassar og produksjon i jordbrukssektoren.
- Nå målet om nullvisjon av soya i kraftfôr til drøvtyggjarar innan 2035 ved å satsa på norskproduserte alternativ til importerte råvarer i dyrefôr.
- Innføre eit minstekrav på kompetanse ved kjøp av landbrukseigedom for å få konsesjon, samt tilby ei ordning for kompetanseheving for den som skal ta over gard på odel.
- Styrke landbruksutdanningane ved universitet og høgskular.
- Innføre fleire samlings/nettbaserte landbruksutdanningar over heile landet.
- Beitekartlegging skal ligge føre ved utgreiing av hyttefelt. Det må bli forbode å bygge hytter i beiteområde med svært god kvalitet.
- Auke forskingsmidlane til tiltak som reduserer klimautslepp i næringa, og som betrar produksjonen. Til dømes metanhemmarar til drøvtyggjarar.
- Endre utbetaling av kvalitetstilskotet på sau, slik at det vert betalt ut per kilo slakt ved oppnådd høg nok slakteklasse.
- Ta tilskot for biogassproduksjon ut av jordbruksoppgjeret og over på Bionova.
- Endre tildelinga av arealtilskot til ei ordning der ein får tilskot basert på teigen sin plassering, terreng og klima.
- Tilpasse velferdsordningane i landbruket etter dagens behov, på lik linje med andre arbeidstakarar.
- Gjere GSU til ei nasjonal ordning og skal likestillast med BSU.
- Betre betaling for dei beste ullkvalitetane i sauenæringa.
- Innføre tilskot til bygging av nye siloanlegg.
- Opprette fleire leveringspunkt for landbruksplast i heile Noreg.
- Stimulere til bruk av utmarksbeite gjennom eit auka seter- og utmarksbeitetilskot.
- Norske mikrobryggeri og vinprodusentar skal få selje eigenprodusert vare innanfor gitte alkoholprosentar på eigne utsal.

- Buplikt utvidast til 10 år på landbrukseigedomar. Driveplikt av jord og innmarksbeite skal handhevast tydlegare enn i dag.
- Opne for bruk av genredigerte plantar i Noreg, som tek omsyn til berekraft og er tilpassa norske veksttilhøve som er i stadig endring som fylgje av klimaendringar. Genredigerte planter utvikla med offentlege middel skal ikkje eigast av internasjonale konsern.

Skog

Norsk skognæring er ei av dei største og viktigste fastlandsnæringane i landet. Skog utgjer 37 % av Noreg sitt landareal, i tillegg bind norsk skog fleire milliardar tonn CO_2. Dette gjer næringa til ein viktig aktør inn i det grøne skiftet. Kretsløptankegang, og klok forvalting av skogen er heilt avgjerande. Ved å hogge og plante ny skog vert skogen ein evigvarandre ressurs. For å ha kontroll på ei berekraftig skognæring er det særs viktig at meir av tømmeret skal foredlas innanlands. Dette fordrar ei satsing på heile verdikjeda i Noreg, der ein styrkar økonomien til skogeigaren, gjev stabile føresetnadar for entreprenørane og at sagbruka og industrien får eit løft samt stabil tilgang på råvare. Skogeigaren skal også ha styrka kontroll og rett til å bestemme over eigen skog, og skjøtte skogen sin aktivt.

Løysingar:

- Mengda tømmer som vert hogga i Noreg årleg, skal også verte foredla i Noreg.
- Auka satsen på tilskot til planting og ungskogpleie.
- Styrke kunnskapsgrunnlaget i skogbruket gjennom organisasjonar som skogkurs, samt skogbruksskulane.
- Etablera tilskotsordning for forskning på, og etablering av, produksjon av nye produkt frå skog som kan erstatte petroleumsbaserte produkt.
- Auke hogstalder på produksjonsskog for auka karbonbinding
- Stimulere til større grad av lukka hogst og plukkhogst gjennom auka tilskot.
- Innføre restriksjoner på talet utanlandske plantearter som vert planta i norske skogar.
- Auke arealintensiveringa på dei beste områda slik at det er høve for å la dårlege produksjonsareal stå urørte.
- Vidareføre ordninga med frivillig vern av skog.
- Auke tilskotet til bygging og vedlikehald av skogsbilvegar.

Industri

For norsk velferd, velstand og busetting i heile landet, har vår industri vore heilt sentral. Med industri spreidd utover der det var gode områder for vasskraft. Medan den europeiske økonomien fell etter og vi ser en industridød på kontinentet, vil Senterungdomen jobba målretta for å vidareutvikla fastlandsindustrien. Norske naturressursar skal haustast og foredlast i Noreg i større grad i framtida enn i dag. Noreg skal skapa arbeidsplassar i heile landet, og vere eit land som går føre i klimaomstillinga. For å klare dette må store endringar til. Innovative og risikofylte industriprosjekt må få meir stønad enn i dag, og det skal verta meir lønsamt å investera i fastlandsindustri. Staten skal syte for at norske produkt i større grad vert brukt i både offentleg og privat sektor.

Løysingar:

- Sikre norsk industri føreseielege og stabile rammevilkår.
- Etablere ein låneordning for industriprosjekt som kan gjeve konkurransedyktige lån til prosjekt med høg samfunnsmessig lønsemd.
- Etablere ein lånegarantiordning for prosjekt i Noreg med positiv klimaeffekt i industrien.
- Realisere fullskala karbonfangst og lagring ved dei største industrianlegga på land i Noreg. Karbonfangstprosjekt skal også inkludere transport og langsiktig lagring av CO_2.
- Utreie moglegheiter for å vidareforedla CO_2 som vert lagra.
- Firma som nyttar norske råvarer i bygging skal ha ein fordel i anbodsprosessar.

Olje og gass

Noreg har vorte eit rikt land på grunn av olje- og gassførekomstane på norsk sokkel. Klok forvaltning av denne rikdomen har gjort oss i stand til å utvikle nasjonen både på land og til havs. Dette har vore mogleg med god politisk styring av oljeinntekta. Denne styringa skal liggje til grunn for framtidig forvalting av dei norske naturresursane. Olje- og gassutvinning skal ikkje gå på kostnad av dei fornybare ressursane me har i landet. Olje og gass er framleis ein viktig ressurs i heile verda, og vert bruka til alt frå plastikk, telefonar, drivstoff og oppvarming. Senterungdomen meiner Noreg bør bruke ein del av inntekta og kompetansen i denne næringa til å vere med å gire opp den grøne omstillinga. Det kan også bety at me har verdfulle alternativ når etterspurnaden etter ikkje-fornybare ressursar vert redusert.

Løysingar:

- Sikre at inntekta til staten frå olje- og gassproduksjon framleis kjem innbyggjarane og lokalsamfunna til gode.
- Nytte inntekter, forskingsmidlar og kompetansen offshore i utvikling av meir grøn industri.

- Minst 75 % av matvarene som vert servert offshore skal vere norske.
- Å minska utsleppa frå olje og gassverksemder skal gjennom energieffektivisering.
- Petroleumsnæringa skal på line med andre næringar ta sin del av norske klimaforpliktingar gjennom kvotesystemet og ei særleg høg CO2-avgift.
- Byggje ut oljevernberedskapen langs heile kysten.
- Leiterefusjonsordninga må behaldast for å sikre små selskap moglegheit til å konkurrere om allereie vedtekne utvinningar.
- I dagens tryggleikspolitiske situasjon er norsk olje og gassproduksjon viktig og skal ikkje utfasast.
- Sokkelen skal ikkje elektrifiserast.

Energi

Norge har en lang og stolt tradisjon som produsent av ren og billig energi. Høye fjell og mye smeltende snø, gir gunstige forhold for produksjon av vannkraft. Den fornybare vannkraften har gitt norske husholdninger billig strøm i årrekker, og lagt selve grunnlaget for det norske industrieventyret. Samtidig må vi ta innover oss at dårlige politiske valg fra fortiden har ført Norge på vei mot et kraftunderskudd. Manglende satsning på ny kraftproduksjon og oppgradering av strømlinjer, kombinert med byggingen av flere utenlandskabler for salg av strøm, har gitt norske forbrukere usedvanlig høyere strømpriser, mens kapasiteten for nye etableringer er sprengt. På den annen side, ligger det nye muligheter i både vindkraft, der lokalsamfunnene ønsker det, og hos private aktører som ønsker å bygge ut kjernekraft i Norge. Senterungdommen skal være garantisten for nasjonal kontroll over energipolitikken, og si nei til tettere integrering av strømnettet med Europa.

Løsninger:

- Det skal ikke bygges nye utenlandskabler, og de vi har skal fases ut når avtaleperiodene er utløpte.
- Vertskommunene skal ha vetorett i saker om utbygging av vindkraft.
- Kommunene skal få beholde sine egne kraftinntekter.
- Kommuner som befinner seg i samme strømregion skal kunne bruke statsforvalteren som klageorgan på planlagte utbygginger som sluker opp en uforholdsmessig stor andel av den tilgjengelige kapasiteten.
- Norges gyteområder og fiskefelt skal vernes mot utbygging av havvind.
- Gi tilskudd til energieffektivisering og redusert forbruk, gjennom Enova.

- Strømnettet skal oppgraderes og bygges ut, der hvor det er behov.
- Øke bruken av fjernvarme i byer og større tettsteder.
- Behandling av konsesjonssøknadar for utbygging av kraftproduksjon må verte meir effektiv, utan at det går på bekostning av kommunalt sjølstyre.
- Satse på norsk produksjon av biodrivstoff og bioenergi. Produksjon, salg og bruk av norsk biodrivstoff skal være avgiftsfritt.
- Øke kapasiteten ved vannkraftverkene, gjennom oppgradering, og ved å tillate bruk av sidevassdrag av vernede vassdrag til kraftproduksjon.
- Ta Norge ut av ACER, og si nei til alle forslag om videre integrering i EUs indre kraftmarked.

DISSENS 1: KJERNEKRAFT

A Dissens: Nils, Dordi**,** Marthe, Sander, Ronja-Marie, Martin

- Legge til rette for bygging av kjernekraftverk, herunder med en oppdatert atomenergilov som gir rammebetingelser for etablering og drift av kjernekraftverk med sterk nasjonal kontroll.

B Dissens: Johannes, Marit

Stryk punktet

Mineralnæring

Norge er et land som er rikt på mineraler. Dette er en ressurs Norge må utnytte bedre og mer effektivt. Både for sysselsetting og verdiskapning, men og for å bidra til det grønne skiftet. Det er viktig at ringvirkningene av mineralnæringer skal komme lokalsamfunnet til gode.

I en tid der land utenfor Europa står for en større del av mineralutvinningen er det viktig at Norge går foran og hevder sin plass i det internasjonale markedet, særlig på grunn av sikkerhetspolitiske og etiske årsaker. Det er også viktig å forvalte mineralene langsiktig og miljøvennlig, samtidig ivareta Norges interesser og selvforsyning av mineraler.

Løsninger:

- Øke aktiviteten med mineralutvinning i Norge.
- I konfliktområder skal lokale ønsker veie tyngst i behandlingen av konsesjoner
- Strenge krav til miljø og bærekraft må ligge fast i håndteringen av avfall

- Norge skal revidere tollsystemet og gjennomgå regelverket for mineralprodukter med mål om å øke bruken av norsk naturstein.
- Bare tillate fjorddeponier dersom det er anbefalt ut i fra miljøfaglige råd.

DISSENS 2: GRUVEDRIFT PÅ HAVBUNNEN

A Dissens: Nils, Marthe, Ronja-Marie, Sander, Johannes

- Framtidig utvinning av mineraler på havbunnen må kun skje om et kunnskapsgrunnlag viser at det er bærekraftig og forsvarlig.

B Dissens: Dordi, Marit, Martin

- Ikke tillate gruvedrift på havbunnen, og hindre videre konsesjonsrunder.

Fiskeri og havbruk

Ressursene i havet har Norge nytt godt av i over tusen år og vi vil fortsette å høste dem i all framtid. De overordnede målene for Senterungdommen i fiskeri- og havbrukspolitikken er å sikre bærekraftig ressursutnyttelse over tid, samtidig som næringene skal bidra til vekst og utvikling i lokalsamfunn, langs hele kysten.

Fiskeri- og havbruksnæringene har over tid hatt høy lønnsomhet og sikret verdiskapning langs kyst-Norge. De er også viktige for selvforsyninga i Norge. Samtidig krever næringene enorme investeringer. Det er derfor viktig å sikre stabilitet og forutsigbare rammevilkår for næringene. Det er også viktig å sikre at ungdom som ønsker å komme inn i fiskeri- og havbruksnæringene får mulighet til det.

Løsninger:

- Sikre en differensiert flåte, med stabile rammebetingelser over tid.
- Foreta en større konsekvensutredning før man eventuelt innfører eierskapsbegrensning i kystfiskeflåten.
- Sikre muligheten for de minste fartøyene i kystfiskeflåten til ha minst to i mannskapet ombord, når samfiskeordningen avvikles, og det innføres en sammenslåingsordning.
- Videreføre fritak fra CO_2-avgiften i fiskerinæringen.
- Omfordele en større andel av kvotene i åpen gruppe til rekrutteringskvoter, for å gi unge større muligheter for å komme inn i næringa.
- Erstatte tilbudsplikten med en leveringsplikt.

- Styrke og håndheve leveringsplikten til norske mottak, også for havflåten.
- Utenlandske borgere skal nektes å fiske i samiske virkemiddelområder.
- Øke hvalfangsten og fangst av andre sjøpattedyr.
- Stimulere til kommersiell fangst av pukkellaks i havet, for å hindre utbredelse av arten i norske elver.
- Kystflåten skal kunne returnere søppelet dei får i trål/not gratis på land.
- Sette i gang et større arbeid med å rydde havbunnen for å unngå spøkelsesfiske.
- Øke støtten til forskning på alternative metoder for fjerning av lakselus og andre sykdommer hos oppdrettsfisk.
- Sikre kommunenes rett til selvbestemmelse når det gjelder plassering av oppdrettslokaliteter.
- Arbeide for at norskproduserte råvarer skal dekke oppdrettsfiskens proteinbehov, og ha et mål om å fase ut bruken av soya i fiskefôr.

Samferdsel

Kollektivtransport

Noreg er eit langstrakt land, og eit godt og rimeleg kollektivtransporttilbod er ein føresetnad for busetnad, arbeidsplassar og næringsliv i heile landet. Det er naudsynt med store satsingar både innanfor drift og investering i kollektivtransporten. I store deler av Noreg er dagens kollektivtransport for lite treffsikkert og i mange tilfelle også for dyrt. Både barn, ungdommar og vaksne fortener eit fleksibelt, rimeleg og godt kollektivtransporttilbod nært der dei bur, anten ein tek buss, ferje, hurtigbåt, fly, tog eller anna. Dersom vi skal nå klimamåla vi har forplikta oss til, samstundes som vi gjer kvardagen til folk enklare, treng vi eit stort løft i kollektivtransporten i heile Noreg.

Løysingar:

- Innføre eit rimeleg, nasjonalt månadskort for alle ungdommar under 25 år.
- Syte for eit vesentleg løft i fylkeskommuneøkonomien for å styrke kollektivtransporttilbodet lokalt.
- “Heim for en 50-lapp" skal bli ei nasjonal ordning for alle mellom 14 og 23 år.
- Gjere alle ferjesamband og hurtigbåtsamband gratis for norske statsborgarar, norske selskap og personar som bur i Noreg. Utanlandske turistar og selskap skal betale full pris.
- Byggje ut fleire pendlarparkeringar, innfartsparkeringar og sykkelhotell

- Realisere ferjeavløysingsprosjekt der dette kan gjennomførast som sjølvfinansierande for fylkeskommunen.
- All kollektivtransport skal være universelt utforma.
- Det skal vere mogleg å betale med kontantar på alle kollektivtransporttilbod utan å måtte betale straffegebyr.
- Billigare og fleire nattbussar i helgene.
- Staten skal kjøpe kapasitet på ekspressbussar som går på tvers av fylkesgrenser for å oppretthalde gode tilbod.
- Ikkje inngå nye byvekstavtalar i perioden, og avskaffe ordninga på sikt.

Jernbane

Senterungdommen vil fokusere på transport via jernbane i hele Norge. Vi ønsker et jernbanenettverk som er nasjonalt kontrollert og støttet, som bidrar til lettere kollektivtransport.

Vi ønsker å gjøre det lettere for folk å bruke jernbanen i hele Norge både til jobb, skole, barnehage og andre aktiviteter. For å få til dette må vi sørge for at EU ikke får mer makt over norsk jernbane. Vi sier derfor nei til EUs Jernbanepakke IV.

Senterungdommen mener også at jernbanen er en sentral del av norsk beredskap og sikkerhet. Dersom krig eller annen nød skulle oppstå er jernbanen viktig for transport av mennesker, varer og gods.

Løsninger:

- Oppgradere det norske jernbanenettet.
- Sikre at prisene for kollektivtransport med jernbane er lave.
- Bygge Nord-Norgebanen.
- Jobbe for å knytte sammen norsk og finsk jernbane, med en forbindelse mellom Skibotn i Nord-Troms med en forbindelse mellom Skibotn i Nord-Troms og/eller Kirkenes, og Finland.
- Sikre nasjonal kontroll over jernbanen og ta Norge ut av EUs jernbanepakker.
- Reversere oppsplittingen av norsk jernbane, for å sikre statlig eierskap over jernbanen.
- Slå sammen Bane Nor SF, Entur AS, Norske Tog AS, Mantena AS og Vy AS til ett statlig jernbaneselskap, med ansvar for alle delene av sektoren.

Veg og persontrafikk

Vegnettet er avgjerande for transportsystemet i Noreg, med stor tyding for både næringsliv og lokalbefolkning. Riks- og fylkesvegnettet skal bli enno betre i åra som kjem. Liv og helse skal prioriterast i utbetring vegar og gode veger i lokalsamfunna er viktigare enn store prestisjeprosjekt. Det må bli enklare med personleg transport for unge, særleg i distrikts-Noreg.

Løysningar:

- Rassikringsprosjekt må bli gjennomført før andre tiltak på vegnettet.
- Firefelts motorveg skal vere unntaket, ikkje regelen.
- Vegmidlane verte fordelt ut ifrå ein fordelingnøkkel som ivaretek verdiskaping og lokalsamfunn i heile landet.
- Tillate EPA-traktor i Noreg for 16-åringar.
- Tilretteleggje for desentralisert oppkøyring og teoriprøve.
- Betre tilbodet ved dei lokale trafikkstasjonane.
- Bestått oppkøyring i førarkortklasse T skal automatisk også kvalifisere til førarkortklasse BE.
- Gjere det rimelegare for ungdom å få førerkort.
- Momsfritak til trafikkskular i sentralitetsklasse 5 og 6.
- At det vert løyvd meir pengar til tunelloppgradering.
- Det må bli gjennomført eit reellt løft for fylkesvegane.
- Vegprosjekt skal ta utgangspunkt i heile vegstrekninga og ikkje berre enkeltbitar.
- Legge ned Nye Veier AS, og overføre oppgavene til Statens vegvesen.
- Bompenger skal ikkje nyttast til annet enn bilveg.
- I størst mogleg grad nytte lokale entrepenørar på vegprosjekt.
- Forbud mot å nytte entrepenørar frå land som utgjer ei tryggleikspolitisk trugsel.
- Fjerne plombering på moped og tillate kjøring i 60 km/t, men ha strengare krav til opplæring.

DISSENS 3: VEGSTANDARD

Dissens A: Sander, Ronja-Marie, Marthe

- Gul stripe skal vere minimumsstandard på riks og europaveg

Dissens B: Nils, Dordi, Martin, Marit, Johannes

- Vegar skal dimensjonerast etter behovet lokalt, slik at ein nyttar pengane mest effektivt og hindrar unaudsynt nedbygging av matjord.

Sjøfart

Dei neste åra står norsk sjøfart ovanfor ei rekkje utfordringar. Særleg med tanke på konkurranse frå internasjonale rederi, klimaomstilling og kampen om arbeidskraft. For Senterungdomen er løysinga å leggje til rette for norsk eigarskap og drift, syte for at næringa kan omstille seg og at ein effektivt kan utdanne den kompetansen vi treng i heile Noreg.
Utfordringane krev ei heilskapleg tilnærming frå både næringa sjølv og myndigheitene for å sikre ein konkurransedyktig og berekraftig sjøfartssektor i framtida. Sjøfarten treng også å gå gjennom ei klimaomstilling der avgrensing av turisttrafikken er ein god start.

Løysingar:

- Gjere det enklare for folk som vil på sjøen å bygga opp fartstid.
- Noreg skal vere verdsleiande når det kjem til å utvikle ny skipsteknologi.
- Støtte opp om fag- og høgskuletilbodet for sjøfolk.
- Legge til rette for lokalt tilpassa kviletidsordning.
- Avgrense cruiseskiptrafikken i norske verdsarvfjordar.

Infrastruktur

Infrastrukturen knyt landet saman, gir moglegheit til kommuniksasjon mellom folk og er avgjerande for busetnad i heile Noreg. Det tyder at det offentlige lyt ta ansvar for at det vert bygga ut internett, mobilnett, veg, jarnbane, havner, straumtilgong og flyplassar der det bur folk. Når det private byggjer ut denne infrastrukturen er det gjerne dei mest sentrale områda der det er "samfunnsøkonomisk lønsamtt" som blir prioritert, medan distrikta må vente på dei same investeringane. Senterungdomen meiner at staten må ta ansvar for å byggje ut infrastruktur nært der folk bor, også utanfor dei store byane.

Vi ser også at delar av infrastrukturen som kommunene har ansvar for, slik som vatn og avløp, får eit større vedlikehsldsetterslep. Difor er det viktig at staten investerer pengar og får et nasjonalt løft på vatn og avløp.

Løysingar:

- Sikre raskt internett og mobilnett i heile landet.
- Syte for eit statleg løft for vedlikehaldsetterslepet på vatn og avløp.

- Leggje til rette for at norske, fortrinnsvis lokale, entreprenørar skal byggje ut ny infrastruktur.
- Sikre nasjonal kontroll over samfunnskritisk infrastruktur.

Fly

Flytilbodet på kortbanenettet er ein viktig del av kollektivtransporttilbodet i Noreg, og er med på knytte landet saman. Senterungdomen vil ta vare på norske lufthamner, men samstundes må ein ta grep for å få ned utsleppa knytt til luftfarten. Difor vil vi arbeide for elektrifisering og utsleppskutt i flytrafikken.

Løysingar:

- Styrke rutetilbodet til flyplassar i distrikta og halde fast ved ordninga med statlege rutekjøp i luftfarten.
- Gjenopprette Fagernes lufthamn, og på sikt også andre nedlagte flyplassar i distrikta.
- Ved nedlegging av flyplassar skal kommunen få tilbod om å overta arealet.
- Avinor sal drifte alle norske flyplassar med passasjertrafikk.
- Gjere FOT-ruta endå billigare for hybelbuarar på vidaregåande som er avhengige av å ta fly til og frå hybelen.
- Utarbeide ei plan for forsyning av elektrisitet og hydrogen på kortbanenettet i Noreg.
- Få ned utsleppa frå luftfarten ved å bruke avgifter til å stimulere til bruk av dei mest miljøvenlege fly- og drivstofftypane.
- Skrote flypassasjeravgifta på kortbanenettet.
- Gjenopne Rygge lufthamn for å unngå 3. rullebane på Gardermoen.

Klima og miljø

Klimaet og miljøet er ein føresetnad for livet på jorda slik me kjenner det i dag. Menneske er i kvardagen meir skilt frå naturen enn nokon gong tidlegare, og fokuset på økonomisk vekst bidreg til auka forbruk, auka arealbruk og meir avfall. Difor må befolkninga bu seg på eit villare og våtare klima. Jamvel er me heilt avhengige av dei tenestene og ressursane som naturen gir oss. Naturen gir oss moglegheita til matproduksjon, rekreasjon, turisme og uttak av ressursar dersom me har ein berekraftig forvalting av han.

Senterungdomen meiner klima- og miljøpolitikken må bli styrt etter tanken om berekraftig bruk av norske naturressursar. Vi ynskjer eit samfunn i samspel med naturen, og ein klok forvalting der bruk og vern går hand i hand. Vi skal levere frå oss jorda i betre stand enn slik den var då vi kom hit.

Løysingar:

- Jobbe for at Noreg skal nå sine klimamål i samsvar med Parisavtalen, og bidra til at andre land også gjer det.
- Berekraftsmåla skal implementerast, og leggjast til grunn for all samfunnsplanlegging i offentleg sektor.
- Kommunar som vert råka av ekstremvêr og naturkatastrofar som følgje av klimaendringar skal få erstatning som monnar til å byggje opp at øydeleggingar på infrastrukturen.
- Gjere det enklare for kommunar og privatpersonar å få pengar til tryggingstiltak mot naturkatastrofar.
- Skalere ned hytteutbygging i ubygd natur.
- Innføre ei panteordning for retur av plast og ei materialavgift på ikkje-resirkulert plast for å stimulere til meir resirkulering.
- Grundig overvaking og forsvarleg handtering av nye artar som kjem inn i landet.
- Gi pengar til kommunar og fylkeskommunar for å utgreie og innføre tiltak som har positiv effekt på pollinerande insekt.
- Avgrense utbygging i myr og urskog så langt det er mogleg.
- Intensivere kampen mot svartelista hageplanter og regulere importen og sal av desse i større grad.
- Ei storstilt satsing på næringar som nyttar fornybare ressursar og bidreg til eit bioøkonomisk løft for norsk økonomi.

Rovvilt

Senterungdommen ynskjer ein streng rovdyrpolitikk der omsynet til matproduksjon veg tyngst. Bestandsmåla i rovviltpolitikken er eit absolutt maksimum på tal dyr, og alle dyr over bestandsmåla skal takast ut. Det skal også vere låg terskel for å ta ut dyr som har ført til dokumenterte tap av husdyr.

Noreg har ikkje ansvaret for å bevare finsk-russisk ulv, og vi held fast på vår nullvisjon for ulven i Noreg.

Løysingar:

- Forvaltinga av rovvilt skal inn i landbruksdepartementet for å sikre ein heilskapleg vurdering av dei ulike omsyna. Forvaltinga må i større grad byggje på regional og lokal kunnskap.
- Jerv, gaupe, bjørn og ørn skal haldast innanfor bestandsmåla og skal kunne bli teke ut raskt for å redusere skadar på beitedyr og økonomiske tap.
- Det skal vere nullvisjon for ulv
- Rovdyrkontaktane må bli gjeve tillit til å utøve skjønn i arbeidet med å dokumentere dyr som er tekne av rovdyr.
- Innføre kvotejakt på hav- og kongeørn.
- Tillate lisens og skadefelling med laus på drevet halsande hund og tillate trening av desse.
- Tillate termisk sikte på jakt.
- Gje lisensjegarar rettsvern på same linje med offentlege tenestemenn.

Helse

Helsetjenestene

Senterungdommen vil jobbe for trygge og desentraliserte helsetjenester i hele Norge. Både primær- og spesialisthelsetjenestene skal være tilgjengelig for hele befolkningen. Etter innføringen av helseforetaksmodellen på starten av 2000-tallet har det norske helsevesenet utviklet seg i retning av å bli mer likt det private næringslivet, der pasienter behandles som kunder, og helsepersonell som leverandører av produkter og tjenester. Denne utviklingen går på bekostning av pasientenes sikkerhet, og muligheten til å tilby tjenester i hele landet.

Løsninger:

- Erstatte dagens helseforetaksmodell med en demokratisk modell, som sikrer folkevalgt styring over sykehusene.
- Bedriftsøkonomiske prinsipper skal ikke lenger være førende for styringen av norske helsetjenester.
- Øke rammefinansieringen av norske sykehus.
- Øke grunnbemanninga i helsetjenestene og kompetanseheving.
- Øke antallet LIS1-stillinger til 1500 i året for å sikre tilgangen på norske fastleger og spesialister.
- Bruke velferdsteknologi aktivt til å lette arbeidshverdagen for norsk helsepersonell.

- Gjøre tannlegebehandling til en del av egenandelsordningen.
- Øke aldersgrensen for egenandeler i helsetjenesten fra 16 til 19 år.
- Øke gynekologtettheten i distriktene.
- Innføre et felles datasystem for helsetjenestene i Norge.

Rus

Senterungdommen sin ruspolitikk er streng, men rettferdig. Vi har lenge vært tydelig og mener at bruk og besittelse av narkotiske stoffer skal være ulovlig. Samtidig mener vi at tyngre rusmisbrukere skal få hjelp og rehabilitering. Senterungdommen er bekymret for utviklingen de siste årene. Vi er derfor nødt til å gå i mot normaliseringen av narkotika og sørge for at dagens barn og unge vokser opp i samfunn fri for narkotika. Politiet må få flere virkemidler i kampen mot narkotika.

Løsninger:

- Bruk og besittelse av narkotika skal fortsatt være ulovlig og straffbart.
- Tyngre rusavhengige skal få hjelp og tilbud om rehablitering.
- Gi politiet flere virkemidler for å avsløre bruk og besittelse, ved blant annet kropssvisitering og gjennomsøking av telefon.
- Hyppigere ruskontroll på steder med høy sannsynlig for narkotikabruk.
- Utvide tilbudet for rusbehandling i private institusjoner.
- Gi politiet meir ressurser og verktøy for å kunne raskere avdekke og spore opp også straffe de som forsøker å selje og markedsføre for narkotika på sosiale medier og liknande.
- Jobbe for at personer i alvorlige rusproblemer, som er en fare for seg sjølv kan bli innlagt mot sin vilje på rehabiliteringssenter og liknande.
- Oppfølging og samarbeid med pårørende til rusmisbrukere må styrkest.

Folkehelse

Folkehelse handler om å fremme en aktiv og sunn livsstil, for å forhindre sykdommer og gi folk muligheten til å leve lengre, friskere liv. Det er viktig å ruste samfunnet mot epidemier, pandemier og den økende trusselen som antibiotikaresistente bakterier utgjør. Å sikre en god folkehelse handler om å både gjøre enkeltmenneskers liv bedre, samtidig som vi sparer samfunnet som helhet enorme kostnader, ved å forebygge, slik at vi slipper å behandle.

Løsninger:

- Forbudet mot reklame som retter seg mot barn skal håndheves strengere, også på sosiale medier.
- Skjerpe reglene for merking av mat.
- Gi alle videregående elever i landet tilbud om gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse.
- Fjerne momsen på norskprodusert frukt og grønt.
- Innføre forbud mot smakstilsatt snus og vape.
- Tillate tobakksfri snus.
- Strengare merking av sukker og godteri i butikken, samt regulering av plassering av godteri i butikk.
- Bygge flere utendørs treningsapparat.
- Tilgjengeliggjøre flere uteområder for personer med funksjonsnedsettelse.
- Strengare sukkeravgift på godteri, gjere det billigare med sunne varer.

DISSENS 4: GENERASJONSFORBOD MOT SNUS OG RØYK

Dissens A: Marit, Dordi

- Avgrense skadelige vaner ved å innføre generasjonsforbud mot snus og røyk

Dissens B: Nils, Martin, Johannes, Sander, Ronja-Marie, Marthe

Stryk punktet

Eldreomsorg

Senterungdommen vil ha en eldreomsorg der livsglede er i fokus. Folk skal kunne leve gode liv i hele landet. Eldreomsorgen foregår først og fremst i kommunene og vi må sørge for at kommunene er i stand til å håndtere eldrebølgen og opprettholde kvalitet i omsorgstilbudet. For Senterungdommen er det viktig at det er et godt samarbeid mellom kommunen, ideelle aktører, pårørende og frivillige.

Flere eldre må også få bo hjemme lengre for å unngå trykk på institusjonsplasser. Derfor må det bli enklere å bygge om boligene til livsløpstandard og vi må gi eldre mulighet til å få bedre helse.

Løysingar:

- Legge til rette for at eldre skal bo hjemme lengre

- Jobbe for at unge og eldre møtes, gjerne i samarbeid mellom eldreomsorgen og oppveksttilbudene
- Sørge for at kommunene skal ha god bemanning.
- Gi eldre et variert aktivitetstilbud av høy kvalitet
- Innføre innsatsteam i norske kommuner
- Ideelle aktører skal er et viktig supplement for den offentlige eldreomsorgen.
- Mat som serveres på offentlige institusjoner skal være norsk
- Styrke de lokalmedisinske sentrene.

Psykisk helse

1 av 5 ungdommer har i dag psykiske problemer og halvparten av Norges befolkning kommer til å preges av psykiske lidelser en gang i løpet av livet.

For å endre denne prognosen er vi nødt til å ta grep. Psykiske lidelser vil ikke bare ramme den enkelte, men også pårørende og nettverket rundt. Senterungdommen vil derfor prioritere forebyggende tiltak.

Flere regjeringer har økt pengebruken på behandling av psykisk helse, samtidig har antall mennesker med psykisk uhelse økt proposjonalt. Vi som samfunn må begynne å forebygge psykisk uhelse, for da reduserer vi rehabiliteringen. Dette gjør vi blant annet ved å bruke mindre sosiale medier, fritidsklubber, treningstilbud og sørger for at all ungdom har noe nyttig å gjøre i hverdagen.

Løsninger:

- Redusere ventetiden for oppfølging av psykiske plager.
- Bygge flere støttegrupper og brukerstyrte tjenester lokalt.
- Kommunale, forebyggende lavterskeltilbud innen psykisk helse skal styrkes og utvides.
- Det skal i større grad legges til rette for medikamentfrie behandlinger, slik som hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering.
- Gi alle i alderen 12-19 år tilbud om én årlig samtale med helsesykepleier, skolepsykolog eller andre med tilsvarende kompetanse, etter modell fra tannhelsetjenesten.
- Stoppe nedbygginga i psykisk helsevern og auke talet sengeplassar innanfor psykiatrien.
- Alle som er psykisk syke og ønsker hjelp, skal få hjelp.

Sjukehus

I store system blir menneske små. I Noreg skal vi ha eit desentralisert og offentleg sjukehustilbod som gir tryggleik for folk rundt om kring i lokalsamfunna. Sjukehuspolitikken skal setje pasienten, ikkje pengane, i fokus. Med dagens udemokratiske helseføretaksmodell er det særleg kvinner og distrikta som taper. Senterungdommen meiner styringa av sjukehusa igjen må kome i dei folkevalde sine hender.

Løysingar:

DISSENS 5: SJUKEHUSSTRUKTUR

Dissens A: Nils, Dordi, Martin, Marit, Johannes.

- Vi skal ha ein desentralisert sjukehusstruktur.

Dissens B: Ronja-Marie, Marthe, Sander.

- Vi skal ha en sykehusstruktur som gir forsvarlige tjenester i landet, der akuttfunksjon og fødetilbud i distriktene er prioritert.

- Lokalsjukehusa må styrkast med midlar til oppgradering og kompetanseløft.
- Lovfeste retten til følgjetenester for fødande kvinner med meir enn ein time reiseveg til fødeeininga dei skal føde ved.
- Stryke akuttilbodet i tverrfagleg spesialisert rushelsehjelp (TSB).
- Greie ut moglegheita for fleire kombinerte psykiatriske og somatiske einingar.
- Verne om alle eksisterende fødetilbud i Norge

Etikk i helsesektoren

Senterungdommen mener det er viktig å ha en nyansert og konstruktiv debatt om de ulike etiske dilemmaene som kan oppstå, særlig innenfor helsepolitikken. Teknologiske nyvinninger og framskritt gjør at det stadig oppstår nye problemstillinger knyttet til hensynet til menneskeverd og livskvalitet. Vi må ha respekt for at det finnes ulike synspunkter på denne tematikken. Senterungdommen skal føre en politikk basert på føre-var-prinsippet, og den grunnleggende respekten vi må ha for hvert menneskes egenverdi.

Løsninger:

- Ha en restriktiv holdning til bruk av nye bio- og genteknologiske løsninger i helsesektoren.
- Videreføre dagens grense for selvbestemt abort.

- Forby privat gentesting av barn. En slik tjeneste skal kun tilbys av det offentlige helsevesenet og skal kun omhandla genetiske sjukdommar.
- At fastleger ikke skal ha reservasjonsrett mot å henvise til abort, eller til å unngå å gi kvinner prevensjonsmidler.
- Midlertidig stanse tilbud om pubertetsblokkere for transpersoner under 18 år, inntil at langvarige konsekvenser av hjelpemidlene er nærmere utredet. Pasienter som allerede mottar pubertetsblokkere, skal kunne fortsette behandlingen.

DISSENS 6: SURROGATI

Dissens A: Martin, Ronja-Marie, Sander

- Åpne for altruistisk surrogati i Norge.

Dissens B: Dordi, Nils, Marthe, Marit, Johannes

- Ikke tillate altruistisk surrogati i Norge.

DISSENS 7: AKTIV DØDSHJELP

Dissens A: Marthe, Ronja-Marie, Martin, Sander

- Tillate aktiv dødshjelp i Norge, etter "Oregon-modellen", men gi fastleger reservasjonsrett mot å henvise til en slik tjeneste.

Dissens B: Nils, Marit, Dordi, Johannes

- Ikke tillate aktiv dødshjelp

Økonomisk politikk

For Senterungdommen er det viktig å føre en trygg og bærekraftig økonomisk politikk over tid. Vi vet at de neste tiårene vil bringe med seg store utfordringer for det norske samfunnet, som gjør at vi må tenke annerledes om hvordan vi forvalter vår felles pengebinge. Ved utforming av statsbudsjett kan man i mindre grad enn før lite på oljepenger. Framover kreves det hardere prioriteringer for å opprettholde en bærekraftig økonomi. Senterungdommen vil opprettholde et moderat skattenivå, som ivaretar velferdsstaten vår. Skattesystemet må gjøre det lønnsomt å arbeide og investere i næringsvirksomhet, samtidig som de rikeste i Norge skal bidra med sin rettferdige andel. I utformingen av framtidige statsbudsjett vil det være behov for omfattende kutt i statlig byråkrati.

Løsninger:

- Innføre differensiert formuesskatt og selskapsskatt, med lavere satser for bedrifter og eiere i kommuner med sentralitetsklasse 5 og 6.
- Pålegge cruiseskipene en klima-/utslippsskatt som skal i stor grad komme lokalsamfunnet til gode.
- Gi kommunene mulighet til å innføre lokal turistskatt.
- Innføre en progressiv arveskatt med et høyt bunnfradrag på 50 millioner.
- Personer som flytter formuesverdier, og bedrifter som omregistreres, til utlandet må betale en "exit-skatt".
- Innføre et jobbskattefradrag for unge under 30 år.
- Ved behov for økte statlige inntekter skal kutt i byråkrati og økning i det progressive skattesystemet prioriteres framfor avgiftsøkninger, som rammer skjevt.

- Legge ned digitaliseringsdepartementet
- Legge ned, eller kutte den offentlige finansieringen til, følgende etater og virksomheter:
  - Jernbanedirektoratet
  - Politidirektoratet
  - Direktoratet for e-helse
  - KORO – Kunst i det offentlige rom
  - Transportøkonomisk institutt
  - Kulturtanken
  - Norsk Nukleær Dekommisjonering
- Kutte 10 % av alle direktørstillinger i det statlige byråkratiet i løpet av stortingsperioden.
- Redusere konsulentbruk i offentlig sektor.
- Innføre makstak på bonusutbetalinger til ansatte i statlig eide virksomheter, og kreve et bonuser fordeles jevnt til alle ansatte.

Arbeid og velferd

Arbeidsliv

Senterungdommen mener det å sikre at alle har en jobb å gå til er noe av det viktigste vi gjør som samfunn. Å ha en jobb gir både trygghet, og mening i hverdagen, for den enkelte. Det lønner seg også for samfunnet som helhet at flest mulig har et arbeid å holde på med. I arbeidslivspolitikken skal den norske modellen og trepartssamarbeidet fortsatt være bærebjelken i framtidig politikkutvikling.

Norske arbeidstakere skal ha norske lønns- og arbeidsvilkår. Arbeide med å sørge for at færre unge havner i utenforskap, og heller kommer seg inn i et utdanningsløp og jobb.

Løsninger:

- Videreføre normen om hele, faste stillinger i arbeidslivet.
- Fjerne overflødige regler, rapporterings- og dokumentasjonskrav.
- Nye statlige arbeidsplasser skal som hovedregel legges utenfor det sentrale Østlandet.
- Verne om det norske trepartssamarbeidet, og videreføre frontfagsmodellen for de årlige lønnsforhandlingene.
- Ha som mål at lønnsforhandlingene skal bidra til å utjevne økonomiske forskjeller over tid, ved å løfte lavtlønnsyrker i forhandlingene.
- Tillate at ungdom over 15 år som jobber i dagligvarehandel og serveringsbransjen kan selge alkohol og tobakk uten dispensasjon.

Velferd

En av velferdsstatens hovedoppgaver er å legge til rette for at folk kan leve gode liv uansett hvilken livssituasjon de står i. Dette for å hindre nød og utenforskap. Derfor er det viktig at dagens velferdsstat videreføres. Det skal være trygt å bo og leve i Norge.

Fremover vil det bli økt press på velferdsstaten, og det må jobbes for å gjøre velferdsstaten i stand til å takle de utfordringene som kommer. Disse utfordringene består blant annet av at vi blir flere eldre og at flere unge blir uføre og står utenfor arbeidslivet.

Vi må fremover sørge for at nivået på ytelsene er slik at man kan leve fullverdige liv, samtidig som det skal lønne seg å jobbe. For Senterungdommen er arbeidslinja viktig. Likevel er det forebyggende arbeidet viktigst, slik at vi sørger for at folk ønsker å jobbe.

Løsninger:

- Beholde dagens sykelønnsordning.
- Ikke innføre karensdag.
- Legge til retter for at folk skal få utnytte restarbeidsevnen sin.
- Styrke NAV sine ressurser for å sørge for tett oppfølging av unge, med mål om å få flere ut i arbeidslivet.
- Øke potten til midlertidig og varig lønnstilskudd til arbeidsgiver fra NAV.

Bustadpolitikk

I Noreg er det lange tradisjonar for at bustadar er sjølveigde. I dag er det store utfordringar knytt til bustadsmarknaden, både i byane og i distrikta. I byane er bustadprisane høge, og ungdom kjem seg ikkje inn på marknaden. I distrikta er det dyrt å bygge bustadar, og hus tapar seg i verdi så fort dei er ferdigstilt. I tillegg står mange gamle hus tomme, og bør reddast før dei forfell meir.

Ved å senke bustadprisane i byane, og gjere det rimelegare å byggje i distrika, vil ein få fleire inn på bustadmarknaden. Det må også sytast for ein meir variert bustadmarknad, og fleire bustadar der menneske kan bu heile livet.

Løysingar:

- Styrke husbanken for å få fleire ut på bustadmarknaden.
- Styrke leige-til-eige ordningar.
- Få ned bustadprisane i byane, og få fleire unge inn på bustadmarknaden.
- Heve maksgrensa på BSU til 30 000 og totalt sparebeløp til 400 000 kroner.
- Auke fokuset på gjenbruk og renovering av gamle hus som står tomme i dag.
- Det innføras eit nasjonalt tilskot for bustadbygging i kommunar med sentralitetsklasse 5 og 6. Bygging av bustad med livslaupsstandard og universell utforming skal få tilskot. Unge under 35 år får et statleg tilskot til bygging av bustad.
- Byggje fleire hus i norsk tre.
- Fornye Husbankens prosjekt «Boligetablering i distriktene» for å stimulere til ulike typer boliger i kommuner med et usikkert boligmarked.
- Sjå på moglegheiter for å avgrense tal på kor mange bustadar enkeltpersonar kan eige for å unngå bustadshaiar.
- Gjere det enklare for unge foreldre å få bustadslån.

Justis og beredskap

Naudetatar

Naudetatane brannvesen, ambulanse og politi er fyrstehandsberedskapen i Noreg ved ulykker, kriser og kriminelle hendingar. Alle skal ha tilgang til rask hjelp frå naudetatane, uavhengig av om ein bur i by eller bygd. Desse etatatane er sentrale for min og din trygghet i hverdagen.

Ein er avhengig av at flinke folk vel desse yrka og vel i stå i dei. Vi ynskjer å avbyråkratisere desse etatane slik at ein får folk i felt og færre på kontor. Vi i Senterungdommen er mot kontorstyre og skjemavelde.

Løysingar:

- Styrke det førebyggjande arbeidet i politiet.

DISSENS 8: GENERELL VÆPNING

Dissens A: Nils, Dordi, Marthe, Johannes, Marit

- Politiet bør bare væpnes i nødvendige unntakstilstander.

Dissens B: Sander, Ronja-Marie, Martin

- Innføre generell væpning av politiet.

- Nå bemanningsmålet om to tenestemenn i politiet per 1000 innbygger.
- Mindre detaljstyring og rapporteringskrav for alle naudetatene.
- Innføre identitetsskjerming for polititilsette.
- Garantere jobbtilbud til ferdig utdanna frå politihøyskolen innan to år.
- Krav til responstid skal bli oppfylt i alle politidistrikt.
- Innføre responstidskrav i ambulansetenesta.
- Brannvesenet skal vere eit kommunalt ansvar og den vellukka desentraliserte organiserina av brannvesenet må oppretthaldast.
- Brannleiarar må få den opplæringa dei treng for å handtere det ansvaret dei er pålagt dersom dei når fyrst fram i situasjonar med livstruande val.
- Brannvesenet sine fasilitetar skal oppfylle krav til arbeidsmiljølova.
- Innføre eit gebyrsystem der det ansvarlege departementet for statlege naudetater må betale vertskommunane dersom brannvesenet må gjere den jobben helsevesenet eller politiet skulle ha gjort.
- Justismessig gje fleire verkemiddel til politiet.
- Formalisere slukningssamarbeid mellom lokale brannvesen og bønder i aktuelle tilfelle.
- Styrke ambulansetenesta og hindre sentralisering av tilbodet.
- Styrke friviljuge organisasjonar som bidreg inn i rednings- og fyrstehjelpsoppgåver.
- Sikre og styrke ordninga med yrkesskadeerstatning for psykiske seinskader. Alle som jobbar i naudetatar får hjelp ved behov.

Beredskap

De siste årene har vi sett at verden bærer preg av vanskelige tider, krig og uro. Vi mener at samfunnet må rustes bedre for uforutsette hendelser gjennom en økt norsk totalberedskap. Som innbygger i Norge skal man føle seg trygg og ivaretatt uansett hvor man bor. Ved uforutsette hendelser skal beredskapen være på plass og enkeltmennesket skal være sikret. Egenberedskap er første forutsetning for trygghet. Fylkeskommunen og kommunen må styrkes med friske midler til beredskap.

Løsninger:

- Øke støtten til Det frivillige skyttervesen
- Ha beredskapslagring av smittevernutstyr
- Sette i stand og oppgradere bomberom i hele landet
- Gjøre innbyggerne i stand til å takle nødsituasjoner
- Sivilforsvaret skal styrkes
- Ha 160.000 tonn korn og matvarer vi kan dyrke, høste og lagre selv i spredt beredskapslagring. Dette tilsvarer 6 måneder med forbruk.

Justis

Senterungdommen sin justispolitikk skal sikre trygghet og rettsikkerhet til enkeltindividet uansett hvor i landet du bor. Våre løsninger på dette er å ha mer nærhet, tillit og forebygging.

Løsninger:

- Det må innføres et forbud mot å bruke familiemedlemmer som tolk
- Bruken av omvendt voldsalarm må økes
- Våpenloven bør bestå
- Ved fare for liv og helse skal ansatte i politiet og kriminalomsorgen ha rett på å få skjermet sin identitet.
- Innføre en samtykkelov som definerer voldtekt som sex uten samtykke.
- Personer skal få tilbud som behandling og oppfølging i det offentlige etter å ha sonet i fengsel.
- Øke kapasiteten i ungdomsfengsel.

Oppvekst og utdanning

Barnehage

I barnehagen skal barn få lov til å leke, være nysgjerrige og få utfolde seg. For Senterungdommen er det viktig at det skal være barnehager tilgjengelig uansett hvor du bor eller hvor mye penger du har. Det er viktig at barnehagene har nok fagarbeidere og tilstrekkelig bemanning hele åpningstiden. Mange barnehager i Norge er offentlige. Senterungdommen mener det er positivt at også ideelle aktører kan drive barnehager, for å gi et mangfold av tilbud, og sikre full barnehagedekning i hele landet.

Løsninger:

- Øke grunnbemanningen i offentlige barnehager, og gjøre det mer attraktivt å utdanne seg til å bli barnehagelærer.
- Innføre et nærbarnehagetilskudd for kommunene, etter samme modell som grunnskoletilskuddet.
- Sørge for at ideelle aktører har gode rammevilkår for å starte og drive barnehage.
- Sørge for at barna får en praktisk og jordnær opplæring, og legge til rette for at man kan delta på jakt, slakting og andre former for høsting av naturressurser.
- Senke kravene for dokumentasjon slik at ansatte får mer tid til barna.
- Legge til rette for fleksibelt barnehageopptak

Grunnskule

Senterungdommen vil ha auka fokus på at inkludering og tilpassa opplæring kan bidra til å møte mangfaldet i elevgrunnlaget. Bruk av ny teknologi opnar dører for meir engasjerande undervisning og betre tilrettelegging for ulike læringsstilar. Større samarbeid mellom skule, heim og lokalsamfunn er viktig for Senterungdommen. Vi vil styrke elevens sosiale, emosjonelle og faglige utvikling. Vi har og tillit til lærarane sin kompetanse og ynskjer å styrke deira makt i klasserommet.

Løysingar:

- Ha meir fokus på leik i 1. klasse.
- Styrke praktisk-estetiske fag.
- Ha meir praktisk læring i skulen.
- Tilrettelegge for fleire fysiske lærebøker.

- Syte for minst éin time fysisk aktivitet i laupet av ein skuledag.
- Leggje ned mobbeomboda, og omprioritere midlane til kommunale beredskapsteam for mobbing og førebyggjande tiltak.
- Innføre eit gratis måltid i skulen.
- Gjennomføre eit kompetanseløft om norsk jordbruk i grunnskulen.
- Styrke sidemålet og ha meir aktiv bruk av sidemål også i andre fag enn norsk.
- Gje moglegheit for opplæring i samisk eller kvensk på lik line med andre minoritetsspråk.
- Syte for at elevar har bøker på sitt hovudmål.
- Det skal være lov å gje lekser.
- Grunnskulen skal i hovudsak vere mobilfrie.
- Alle ungdomsskular skal tilby jegerprøva, trafikalt grunnkurs og båtførarprøva som valfag.

Videregående

Senterungdommen vil at ungdom skal ha en videregående skole nært der de bor. Dette er viktig for å skape den framtidige kompetansen vi trenger og for å sørge for mindre utenforskap. For å tilby god videregående opplæring må elevene få muligheten til å bo trygt og godt, enten det er hjemme, på internat eller på hybel. Uansett hvor du bor skal du ha lik mulighet til utdanning i hele landet som gir et sterkt faglig grunnlag videre.

Senterungdommen vil derfor fortsette satsningen på borteboere og desentralisert skoletilbud. Borteboerstipendet skal økes ytterligere for å sikre at norsk skole forblir under gratis-prinsippet.

Løsninger:

- Gratisprinsippet skal framleis gjelde i videregåande skule.
- Sikre at den enkelte fylkeskommune bestemmer inntaksordningen for videregående opplæring.
- Gjøre skoleløpet mer fleksibelt gjennom å opprette flere utdanningsprogram som kombinerer studieforberedende og yrkesfag.
- Øke borteboerstipendet.
- Reisestipend skal gjelde faktisk reise fra hjemsted til skole, ikke fra hjemkommunegrense til skolekommunegrense.
- Justere satsene til utstyrsstipend i samsvar med det reelle kostnadsnivået innen de ulike utdanningsprogrammene.

- Sørge for at fraværsreglementet i videregående skole blir praktisert på en fleksibel måte som tar hensyn til både egenmelding, foreldremelding og gjenoppretter tilliten til foreldre og elever.
- Gjøre det enklere å videreutdanne seg innenfor psykisk helse.
- Tilby førerkortstipend til elever som trenger økonomisk støtte.
- All trafikkopplæring skal være godkjent fravær.
- Alle elever som har behov skal bli tilbudt lastsikringskurs.
- Fylkeskommunene skal få et videregåendeskoletilskudd for hver videregående skole man har.

Høgare utdanning

Høgare utdanning skal vere eit tilbod som er tilgengeleg over heile landet. Utdanningsinstitusjonane er avgjerande for å få eit mangfald av arbeidstakarar i ulike yrke over heile landet. Det er svært viktig å stimulere til at kritiske samfunnsfunksjonar har nok kvalifiserte folk. Eit breitt utdanningstilbod, både sentralt og desentralisert er heilt avgjerande for å halde landet i gang.

Løysingar:

- Auke studiestøtta til 1,5 G.
- Høyere utdanning skal være gratis for alle norske studenter ved norske offentlige utdanningsinstitusjoner.
- Syte for at tilbodet om høgare utdanning speglar behovet for arbeidskraft i samfunnet.
- Kraftig auke inntekts- og formuegrensa i Lånekassa.
- Leggje til rette for at fleire kan ta etter- og vidareutdanning ved å sikre god finansiering av slike utdanningstilbod.
- For å sikre eit nasjonalt mål om minst 50% utveksling blant norske studenter, må alle få moglegheit til å reise på eit utvekslingsopphald i laupet av graden sin.
- Det bør byggast minst 3000 studentbustadar i Noreg årleg, til målet om dekningsgrad på 20 % er nådd.
- Auke den økonomiske støtta til studentar som får barn i studietida.
- Oppretthalde og styrkje norsk fagspråk, både nynorsk og bokmål, gjennom støtteordningar og andre tiltak.
- Fullfinansiere minst 90 studieplassar ved NMBU veternærhøgskulen.

- Alle universiteter og høgskular som eig sin eigen bygningsmasse skal framleis ha ansvaret for å forvalte denne sjølv.
- Sikre tilskot til oppgradering av eldre studentbustadar til standardar i samsvar med gjeldande lover, forskrifter og krav.
- Leggje til rette for meir berekraft ved utbygging og rehabilitering av studentbustadar.
- Sikre tilstrekkeleg og føreseieleg finansiering av studentane sine helse- og meistringstenester.
- Utvide helsestasjonstilbodet for unge slik at tilbodet inkluderer alle semesterregistrerte studentar.
- Arbeide for å endre forskrift om pasient- og brukerrettigheiter i fastlegeordninga for å sikre tilgong til legetenester for studentar.
- Utanlandsstudentar skal ha moglegheit til å jobbe ved siden av studia i utlandet utan å risikere å misse plassen i den norske folketrygden.
- Studentar som tek utdanning i utlandet, skal vurderast på bakgrunn av det regelverket som var gjeldande då dei starta studieløpet, så lenge dette er til fordel for studenten.
- Styrkje samhandling, informasjon og føreseielegheit i godkjenning og autorisasjon av utanlandsk utdanning.
- Gjeninnføre adjunkttittelen i norsk skuleverk, og gje studentar med bachelorgrad, moglegheit til å ta praktisk-pedagogisk utdanning.
- Erstatte masteroppgåva i grunnskulelærarutdanninga og innføre eit lengre praksisopphald på 5. året.
- Styrkje opp om forskingsinstitutt som bidreg til berekraftig samfunnsutvikling, som til dømes SINTEF og Norsk institutt for bioøkonomi.
- Behalde folkehøgskulane sitt særpreg og eigenart.

Fagskole

For å møte framtidens behov for fagarbeidere og økt kompetanse, særlig i praktiske yrker, vil Senterungdommen fortsette satsingen på høyre yrkesfaglig utdanning. Fagskoletilbudet utgjør et viktig supplement i det samlede utdanningsløpet, slik at folk med yrkesfaglige utdanninger kan heve og tilpasse sin kompetanse. Det blir også stadig høyere etterspørsel i arbeidsmarkedet etter folk med fagskolegrad.

Løsninger:

- Legge til rette for at universiteter og høgskoler kan godkjenne fagskolegrader som gjennomførte emner, der dette er hensiktsmessig.

- Gjøre fagskolene mer synlige, både i grunnskolen, og for de som allerede er i et utdanningsløp og i arbeidslivet.
- Fagskoler skal kunne akkrediteres med benevningen "Faghøyskole" og kunne tilby høyere yrkesfaglige utdanninger på nivå 6, 7 og 8 i NKR.
- Omfanget på høyere yrkesfaglige utdanninger skal måles i studiepoeng med European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS)-tilkobling for å være anvendelig i norsk og internasjonalt arbeidsliv og utdanningssystem.
- Alle endringer i universitets- og høyskoleloven som styrker rettsvernet til studenter skal automatisk følges opp med tilsvarende styrking av studenters rettsvern i fagskoleloven.
- Gi universiteter og høyskoler mulighet til å gjøre fagskolegrad til gyldig opptakskrav for relevante utdanninger.

Barn, familie og likestilling

For Senterungdommen er det avgjerande å fokusere på barns rettar og tryggleik. Dette inkluderer tiltak for å bekjempe barnefattigdom, styrke barnehage- og skuletilbodet, og arbeide for ein barndom fri frå vald og overgrep. Vidare vil satsing på tidleg innsats og førebyggjande arbeid vera essensielt for å støtte barn og familiar i sårbare situasjonar.

I tillegg er likestilling ein sentral del av politikken på dette området. Det handlar om å sikre at alle har like moglegheiter og rettar på alle samfunnsområder. Dette inkluderer lønnsgapet mellom kjønn, likestilt foreldreskap og tiltak for å motverke diskriminering på grunnlag av kjønn, seksuell orientering eller kjønnsidentitet.

Familiepolitikken vil òg vera i fokus, med behov for tiltak som støttar ulike familiemodellar og fremjar balansen mellom arbeid og familieliv. Kvinner skal ikke tape i arbeidslivet når de får barn. Dette kan inkludere fleksible permisjonsordningar, tilgang til barnehageplassar og støtte til pårørande.

Løysingar:

- Auke talet "sjukt barn dager" frå ti dagar per føresett til 20 dagar per føresett.
- Justere fødselspermisjon dersom barn blir født prematurt, slik at føresette får rettferdig permisjonstid.
- Innføre obligatorisk foreldrekurs ved barnehagestart slik at alle føresette har likt informasjonsgrunnlag for sitt/sine barn.
- Syte for at foreldre i permisjon kan opparbeide seg pensjonspoeng.

- Innføre en storfamiliepakke som gir mer økonomisk insentiver til barnefamilier som velger å få minst tre barn.
- Styrke det offentlige barnevernet.

Frivillighet og kultur

Frivillighet og idrett

Den norske dugnadsånden er viktig å ta vare på. Mennesker som bruker fritiden sin på arbeid, er verdifullt for samfunnet og er med på å skape mening for den enkelte. I mange lokalsamfunn er frivilligheten selve limet, derfor er det viktig for at frivilligheten styrkes og tas vare på. Frivilligheten skal styre seg selv, slik at de som selv er frivillige skal ha størst mulig autonomitet for sine aktiviteter.

Senterungdommen vil hegne om den norske idrettsmodellen. Vi har idrett både for topp og bredde og den er tilgjengelig for alle uansett bosted eller lønn. For senterungdommen er det viktig å sørge for at alle fortsatt har tilgang til idrettsanlegg og idrettstilbud. Dette er viktig for blant annet inkludering og folkehelse. Samtidig bør Norge som et velutviklet land vise vei i en idrettsverden der de med mest penger og korrupsjon vinner frem. Vi må bruke ressurser på å være et foregangsland innenfor etisk toppidrett.

Løsninger:

- Fortsette med full momskompensasjon for frivillige lag og organisasjoner.
- Øke grunnstøtta til frivillige lag og organisasjoner, og sørge for at dette hovedsakelig kommer som frie midler.
- Styrke overføringer til idrettslag.
- Arrangere vinter-OL med gjenbruk av eksisterende anlegg.
- Nasjonalanlegga skal være spredt rundt omkring i hele landet.

Kulturpolitikk

Kunst og kultur skal vere tilgjengeleg nær folk. Kulturnæringane bidreg ikkje berre til eit rikt kulturliv, men også til eit variert arbeidsliv i heile landet. Senterungdommen meiner at eventuelle nye nasjonale kulturinstitusjonar skal etablerast utanfor det sentrale austlandsområdet. Dessutan skal den norske staten vere med på å styrkje kulturane til dei nasjonale minoritetane, samane som urfolk og andre minoritetar.

Løysingar:

- Gi Nasjonalbiblioteket ressursar til å digitalisere kulturarven, og løyve midlar til å digitalisere til dømes dei regionale folkemusikkarkiva.
- Få betre representasjon av minoritetar og distrikts-Noreg i organ som fordeler kulturmidlar.
- Stø opp om spelindustri.
- Satse på talentutvikling, og lage gode ordningar slik at ein kan vere elev ved nasjonale talentutviklingsprogram uavhengig av kvar ein bur i landet.
- Ved utvidingar og nybygg på alminnelege gardsbruk skal staten dekke kostnadane ved arkeologisk utgraving.
- Styrke utlånsportalar for utstyr til idrett og friluftsliv, som BUA.
- Ivareta dei offentlege musea.
- Obligatorisk deltaking på kristen skulegudsteneste.

Språkpolitikk

Senterungdommen vil ta det norske språkmangfoldet inn i ei digital framtid, og framheve norsk som et samfunnsbærende språk i møte med engelsk. Vi har to likestilte målformer i Norge: bokmål og nynorsk. I tillegg har vi de samiske språkene, ulike minoritetsspråk og tegnspråk, samt ulike dialekter i det muntlige språket, som også utgjør en viktig del av helheten. Vi vil jobbe målrettet for å verne om dette mangfoldet.

Løsninger:

- Grunnlovsfeste likestillinga mellom bokmål og nynorsk.
- Legge til rette for at Språkrådet og Nasjonalbiblioteket skal få arbeide med språkteknologi og språkdata.
- Sikre at innkjøpsordningene til bibliotekene tilrettelegger for et variert utvalg av bøker på alle språkene i Norge.
- Sikre at offentlige ansatte har kompetanse på minoritetsspråk- og kultur.
- Språkrådet skal være klageorgan for språklige rettigheter og skal ha mulighet til å pålegge sanksjoner til de som bryter språkloven.
- Sørge for at tolketjenester, til eksempelvis, tegnspråkbrukere, er tilgjengelige, også utenfor kontortid og offentlige fridager.

Mediepolitikk

Tradisjonelle medier er viktige i Noreg grunna deira rolle i å formidle påliteleg informasjon og nyhende til folket. Særleg i ei tid der det er aukande uro for falske nyhende og desinformasjon, blir tradisjonelle medier sett på som ein påliteleg kjelde for fakta og verifiserte rapportar.

I dei komande åra er det truleg at tradisjonelle medier vil oppleva ei aukande viktigheit, då behovet for påliteleg informasjon vil halda seg. Senterungdomen meiner at desse mediekanalane må tilpasse seg det landskapet. NRK har eit særleg ansvar for å tilby nyheitsformidling på ulike plattformar, inkludert nett og sosiale medium.

Løysingar:

- Auka støtta til NRK slik at dei kan halda fram å formidla både nyheiter og underhaldning.
- Auke pressestøtta, særleg til ikkje-konserneigde lokalaviser.
- Kutt pressestøtte til mediehus og lokalaviser som avvikler papiravisene.
- Auka innsatsen mot falske nyhende.
- På sikt fjerne støtta TV2 mottek for å vere kommersiell ålmennkringkastar.

Utanriks

Forsvar

Dei siste åra har vore prega av aukande uro i fleire delar av verda, noko som også krev ein stor norsk satsing på forsvar. Noregs nabo, Russland, i nordaust er i angrepskrig mot Ukraina. Dette krev ytterlegare opprusting både på land, i lufta og til havs. Forsvaret vårt skal ha moderne utstyr og soldatane skal få den beste opptreninga. Me har ei strategisk viktig kystlinje som me må beskytte for utanlandske interesser. For Senterungdommen er det derfor viktig å styrke forsvaret og sørge for at langtidsplanen for forsvaret gjennomføre.

Senterungdomen meiner at eit godt samarbeid og medlemskap i NATO er viktigare enn nokon gong. Dette saman med aktivt arbeid i FN må til for å fortsatt sikre oss vår suverenitet over norsk farvatn og landressursar.

Løysingar:

- Halde fram med å bruke 2 % av BNP på forsvar.
- Styrkje alle forsvarsgreiner, med særleg vekt på Hæren og Heimevernet.

- Prioritere operativ evne framfor elektrifisering av Forsvaret sin infrastruktur.
- Sikre helikopterstøtte til Hæren.
- Trappe opp arbeidet med å halde på personell med stor kompetanse og styrkje den operative evna.
- Ha militære øvingar aust for 24. lengdegrad
- Ha 15.000 norske ungdommar inne i fyrstegongstenesta.
- Eventuelle norske bidrag i utlandet skal avgjerast i Stortinget, og byggje på vedtak i NATO eller FN.
- Veteranoppfylginga etter avslutta teneste i internasjonale operasjonar må styrkast og forlengast, både for militæret, politi og sivilt personell.
- Styrkje Forsvarsbygg for å ruste opp Forsvaret sin bygningsmasse.
- Redusere stabs- og administrasjonskostnadane i Forsvaret til fordel for operativ verksemd.
- Styrkja cyberforsvaret vidare til ei sterk og innovativ eining og etablera eit digitalt grenseforsvar.
- Norskandelen av mat på våre militærleirar skal vere minimum 75 %.
- Det skal krevjast sluttbrukarerklæring på all våpen og ammunisjon som vert eksportert ut av Noreg.
- NATO-soldatar som er stasjonert på norsk territorium skal verta rotasjonsbasert.

Nordområda

Nordområda i Noreg er eit viktig fokusområde for Senterungdomen. Her finst rike naturressursar og særeigen natur. Fiskeri, reiseliv og kraftproduksjon er viktige satsingsområde. God infrastruktur med tanke på samferdsle og straumnett treng store investeringar for å kunne hente ut det store potensialet dette området sit med. Dette er også eit område som opplev press frå utanlandske interesser. Vi må difor verne om desse områda og halde fram med å sikre norsk suverenitet her.

Løysingar:

- Leggje til rette for gode kompetansemiljø i nord, som kan konkurrere internasjonalt og tiltrekkje seg nye verksemder.
- Styrkje arbeidet med å hevde norsk suverenitet over fiskeri- og energiressursane som ligg i nordområda.
- Noreg skal delta i arbeidet med jarnbane til Kirkenes og Skibotn/Kilpisjärvi for å leggje til rette for auka handel med Asia via den nordlege sjøruta.
- Kina og Russland skal ikkje gjevast auka innflytelse i Arktis.

- Skape attraktive arbeidsplassar på Svalbard.

DISSENS 9: KOLDRIFT PÅ SVALBARD

Dissens A: Nils, Sander, Johannes, Ronja-Marie, Martin

- Fortsette med norsk koldrift til energi og oppvarming på Svalbard fram til dei fornybare løysingane er på plass.

Dissens B: Dordi, Marit, Marthe

- Avvikle koldrifta på Svalbard.

Asyl og integrering

Sidan krigen i Ukraina braut ut vinteren 2022 har fleire titusen av ukrainske flyktningar kome til Noreg. I tillegg til desse kjem det også flyktningar frå andre delar av verda, og talet er venta å auke. For Senterungdommen er det viktig med ein streng, rettferdig og føreseieleg asyl- og innvandringspolitikk, der vi på best mogleg vis integrerer flyktningar raskt etter dei kjem til landet vårt. Eit mål må vere at våre nye landsmenn raskt kjem seg ut i arbeid og bidreg til fellesskapet. I tillegg ynskjer vi å busetje fleire flyktningar i distriktskommunar.

Løysingar:

- Utvikle og setje i gang eit nytt, fleirårig, integreringsprogram med særleg fokus på norskkunnskapar, samfunnskunnskap og norsk historie.
- Fleire flyktningar må varig busetjast i kommunar med sentralitetsindeks 4, 5 og 6.
- Busetjing, realkompetansevudering og sysselsetjing skal skje så raskt som mogleg etter at opphaldsløyve er gjeve.
- Ureturnerbare asylsøkarar skal ha moglegheit til arbeid og kunne bidra til samfunnet.
- Kommunane skal få full statleg finansiering for busetjing av flyktningar.
- Utvikle retten til mellombels arbeidsløyve.
- Styrke retthjelpsordningar i utlendingssaker.
- Legge til rette for familiegjenforeining der det er høveleg.
- Norsk statsborgerskap gitt til barn av innvandrarar kan ikkje attendekallast basert på uriktige opplysningar oppgitt av deira foreldre.
- Noreg skal ikkje attendekalle statsborgarskap som gjer at nokon vert statslause.

Internasjonal solidaritet

Senterungdommen vil at Norge skal være en tydelig stemme for et mer rettferdig verdenssamfunn. Dette ansvaret ivaretar vi gjennom å være en forsvarer av menneskerettighetene og en pådriver for en rettferdig verdenshandel. Vi har en moralsk plikt til å stå opp mot stater som begår alvorlige menneskerettighetsbrudd ovenfor egne innbyggere. Det er viktig at vi arbeider for en rettferdig verdenshandel. Folkestyre gir den beste forutsetningen for gode lokalsamfunn. Internasjonal handel skal aldri skje på bekostning av den nasjonale suvereniteten til Norge og andre land. Norge bør, som et rikt land, gå offensivt inn i kampen for å løfte folk ut av fattigdom, og styrke arbeidet med nødhjelp og beskyttelse i krig og konflikt. Norge skal være en stor bistandsyter, med mål om at bistanden vi gir skal gi reell og langvarig, positiv utvikling i de landene og lokalsamfunnene vi gir bidrag til.

Løsninger:

- Norge skal aldri akseptere brudd på menneskerettighetene, og være en tydelig stemme i FN som tar initiativ til sanksjoner hvor det er et egnet virkemiddel.
- Norge skal innvilge minst 1 prosent av BNP til utviklingshjelp, og all hjelp skal skje i tråd med FNs bærekraftsmål.
- Bistandsmidler skal prioriteres til tiltak som bidrar til matsikkerhet- og trygghet, privat kapitaltilgang, næringsutvikling og utdanning.
- Sikre åpenhet rundt hva norske bistandsmidler går til.
- Norge skal ikke inngå handelsavtaler hvor makt blir fjernet fra folkevalgte politikere eller hvor eiere i enkelte bedrifter sine interesser kommer før bærekraft og rettferdighet.
- Norge skal arbeide aktivt for å bryte ned skatteparadis i utlandet.
- Øke støtten til gjeldssletting for utviklingsland, og jobbe for at andre vestlige land bidrar med det samme.
- Jobbe aktivt mot såkalt "intelligensflukt" i utviklingsland, gjennom å bidra til å opprette og utforme gode utdanningstilbud, bygget på lokale premisser.
- Øke oppmerksomheten og styrke arbeidet for beskyttelse mot, og forebygging av, seksuell vold.
- Opprettholde sanksjoner mot Russland, og bidra med våpen til Ukraina så lenge krigen pågår, og Putins regime regjerer.
- Anerkjenne Den saharawiske arabiske demokratiske republikk (Vest-Sahara) som egen stat.
- Jobbe aktivt for en tostatsløsning mellom Israel og Palestina, som sikrer både israelernes og palestinernes rett til frihet og selvbestemmelse.

EU/EØS

Som et selvstendig land siden 1905 er det et prinsipp og en grunnverdi at vi skal sikre egen kontroll og ivareta egne nasjonale interesser. Senterungdommen er derfor garantisten mot norsk medlemsskap i EU og EØS.

Et norsk medlemskap i EU vil undergrave folkestyret. Senterungdommen vil bevare det norske demokratiet, vår felles selvstendighet og frihet, og sier klart og tydelig nei til EU-medlemskap.

Senterungdommen vil erstatte EØS-avtalen med handelsavtaler med EU for å sikre norske bedrifter tilgang til unionens indre marked. Så lenge Norge er en del av EØS-avtalen, skal vi utnytte det handlingsrommet vi har. I tillegg vil vi melde Norge ut av Schengen-samarbeidet og gjeninnføre nasjonal grensekontroll.

Løsninger:

- Være garantist mot norsk EU-medlemskap og gå mot alle forsøk på å fremme en norsk søknad om EU-medlemskap.
- Erstatte dagens EØS-avtale med en handelsavtale som sikrer norske bedrifter adgang til EUs indre marked.
- Bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen aktivt.
- Avholde folkeavstemming om utmeldelse av EØS.
- Styrke samarbeidet med de andre EØS-landene.
- Avvikle norsk deltagelse i EU sitt Erasmusprogram, og bruke pengene som vi i dag bruker på Erasmus til å en ny ordning som sikrer norske studenter og arbeidstagere utveksling og kulturutveksling.